

AITA PEDRO ANTONIO AÑIBARRO (1748-1830)

Areatza, 1998-VII-23

*Luis Villasante,
euskaltzain osoa*

Ehun eta hirurogeita zortzi urte betetzen dira aurtan Aita Pedro Antonio Añibarro hil zenetik. Bizkaiko Villaro edo Areatzan jaioa zen (1748an). Zarauzko gure komentuko herri-misiolari eta euskal idazle ospetsuen artean berau izan zen lehenengoa. Aita Larramendik esango digu Zarauzko misiolariak izan zirela garai hartan euskera bat onartzeko modukoa erabiltzen zuten bakarrak. Baina Añibarro, euskeraz idaztean, ez da beste euskal idazle batzuen morroi galditzen. Idatziko du bizkaieraz, gipuzkeraz eta bai nafarreraz ere. Hiru hauek dira berak euskeraz idaztean erabiliko dituenak, baina berak nafarrera deitzen duena, esango genuke guk gaur lapurtera deitzen duguna dela. Hiru euskalki huek beraz: bizkaiera, gipuzkera eta berak nafarrera deitzen duena, sakonki ezagunak zituen Añibarrok. Lapurdikoa bere izenaz aipatu ordez, Nafarroakoa deitzen du.

Axular bizkaierara itzuli zuen, baina, jakina, orduko egoeragatik argitara gabe gelditu zen gerra zibila eta nahasteengatik, alegia (gure egunotan zati bat azaldu zen RIEV-en). Ez da Aita Larramendiren hitz berrien zale, herri-hizkeraren zale da areago. Eta horretan begi zorrotza zuela erakusten du.

Añibarroren lan argitaragabeak aztertzen direnean, maitekiro eta arretaz idatziak izan direla ikusten da.

* * *

Baina itzul gaitezen Añibarroren bizitza-gorabeherak laburki kontatzera. Zarauzko gure komentuan bazen euskal misiolarien etxea, eta, erdera baztertu gabe, bereziki euskal prediku eta misioak Euskal Herrian egitera emanak ziren fraide haiek. Eta, hain zuzen, Aita Añibarro izango da misiolari horietan lehenengoetakoa. Aita Añibarrok, bada, 1790. urtean eskatzen du eta bai lortzen ere, Zarauzko kolegiara joatea. Eta han egongo da hil arte. Eta handik joaten zen Euskal Herrian zehar predikuak eta misioak ematera.

Urte horiek baino lehen, non egon zen, ordea?

Hautzarotik hasita, esan dezagun ama bilbotarra zuela gure Añibarrok. Aita, bai, Zeanurikoa zuen. Dirudienez, fraide Bilbon sartu zen, San Frantzis-

koren komentuan, eta han egin zituen karrerako estudioak. Garai hartan Kantabriako gure Probintzia lau 'naziotan' banatua zen, hots: Araba, Bizkaia, Gipuzkoa, eta 'Montaña' deitua —Santander, alegia—. Eta probintzien artean gehiegi ez urruntzeko, fraide gazte batzuk beste probintziakoen artera joaten ziren ikaskizunak egitera, eta bai gero irakasle izatera ere: adibidez, bizkaitarrak Gipuzkoara, eta abar. Añibarrok, esate baterako, karrerako azken urteak Arantzazun egin zituen. 1772. urtean apaiz egiten da. Dirudienez 1773. urtean Arantzazun segitzen du 'prolegomenista' bezala. Hemen ezagutu zuen Aita Ubillos. Baina irakasle bezala ez zen, dirudienez, luzaroan egon. Gero Frías-ko (Burgos) *guardián* izendatzen dute. Komentu hau, nahiz eta Gaztelan kokatua egon, Bizkaiko bezala hartzen zen, Kantabriako probintziakoa zelako, noski.

Eta 1790. urtean eskatzen du, eta baita lortu ere, Zarauzko kolegioko izaitea. Añibarrok 42 urte zituen orduan, eta hor biziko da hil arte.

Baina Zarautzen sartu ondoren, handik lau urtera Frantziarekin gerra hasien da. Frantsesek Gipuzkoa harrapatzen dute. Zarauzko fraideek ihes egin beharra izan zuten. Baina komentua zaintzeko eta abar, Aita Añibarro eta beste bi gelditzen dira. Frantsesak sartzen direnean, hiruok preso eramaten dituzte Frantziara. Zorionez, sinatu zen bakea, eta Frantziara eraman ziren hirurak aurki bueltatu ziren. Bi hilabetez bakarrik egon ziren Frantzian. Baina urte guti geroago, 1808tik 1814era, beste gerra bat, bortitzagoa, dator, Independentziakoa deitua. Zarauzkook berriz ere irten beharra izan zuten.

Zarauzko kolegioko fraideak Fernando VII.ari guztiz atxikiak izan ziren, eta baita erreboluzioaren etsaiak ere. Ez zen haien artean izan ez frantsesturik eta ez entziklopedistarik, beste leku batzuetan gertatu zen bezala. Zarauzko kolegio honetan fraide oso ospetsuak izan ziren. Adibidez, Aita Palacios, Oñatiko semea. Aita Añibarro zen beronen zuzendari espirituala eta konfesoarea. Eta Aita Palacios honek erderaz egindako bi liburu, Añibarrok euskeraz liburu batean itzuliak atera ziren.

Aita Añibarrarekin batean Zarautzen bizi izan zen Aita Juan Mateo de Zabala ere. Aita Añibarro hil zenean, Zabala horrek egin zuen beronen aipamena etxeko liburuan.

Etxeko bikarioa ere izan zen Añibarro Zarautzen. Eta Zabalak beroni buruz dioenez, langile nekaezina zen, liburuak idazten denbora ematen zuena. Arimen zuzendari izaten ere bai, noski. Komentutik kanpora igarotzen zituen egunak euskara sakonkiago ikasten ematen zituen. Nondik, ordea, ikasten? *Liburu bi-ziengandik*, hots, *baserritarren ezpainetatik*, Mogelek esango lukeen bezala. Eta kontu handia ipintzen zuen entzundako hitzak eskribuz jasotzen: Añibarrok berak esaten digu bere hiztegiaren hitzaurrean.

Aita Añibarrok adiskidetasun mina izan zuen Juan Antonio Mogelekkin, eta bere garaiko beste euskal idazleekin ere izango zuela uste izateko da.

Bere garaian hasten dira batzuk *f*-ren ordez *p* erabiltzen. Badirudi bera horretan ez dela ados. Hala dio: ohitura horri kasu egiten badiogu, gure ondorengoek *pedea*, *piela*, *pina* etab. idatziko dute... hau esatean, ordea, ironia puska bat ez ote da nabari?

Bukatzeko, ikus dezagun bere idazlanen kopurua, hiru sailetan partitua:

I Haren bizi denboran argitaratuak

a) *Cristau dotrina... Nafarroaco euscaran Iruñeco ospitalaren kontura agertua.*

Asteteren dotrina da, Iruñean agertua. Ez dakar urterik.

b) *Mixio santuetako kantua*, San Sebastian, 1803.

c) *Escu liburua, eta berean eguneango cristiñau cereguiñac*, Tolosa, 1802. Berau da Añibarroren obrarik ezagunena eta hainbeste aldiz argitaratua izan dena. Bizkaieraz dago eta bertan ikusten da noraino ezagutzen duen Añibarrok euskararen arima.

II Egilea hil ondoren ateratakoak

a) *Curutze Santearen, Aita Gure etabarren ganeko Eracusaldiak*, Durango, 1879 (bi tomotan).

b) *Geroko gero* (bizkaieraz). Aita Palaciosena izandako ale bat ezagutu zuen Añibarrok eta hori erabili du berak bizkaierazko itzulpen hau egiteko. RIEV-en agertu da 1923ean hasirik, baina 42. kapitulura arte bakarrik.

c) *Catálogo de los pueblos vascongados de Vizcaya, Guipúzcoa y Navarra*. Zarauzko Libro Becerroan dago katalogo hori. Euskararen mugak noraino heltzen ziren garai hartan jakiteko balio du, besteak beste.

III Argitaragabeak

a) *Voces bascongadas diferenciales de Vizcaya, Guipúzcoa y Navarra*; 461 orrialde. Hitz bakoitza zein euskalkitakoa den esanez. Zarauko komentuan dago (edo zegoen). Ikus beherago, noiz argitaratu den.

b) *Gramática Bascongada*, 234 orrialde. Loiolan dago. Hiru euskalkietako aditza dakar, baita aditz sintetikoa ere, eta hika eta zukako tratamendua. Beraz, hiru euskalkien 'arte' bezala da. Ikus beherago, noiz argitaratu den.

c) *Misionari Euscalduna. Cristau dotrina eta Sermoiac Bizcai-errietan iracasten*. Bi tomo, misioetako sermoiak argitaratzeko prestatuak. Lehen tomoak 498 orrialde ditu eta bigarrenak 442. Añibarrok misioetan predikatzen zituenak argitaratzeko jadanik prestatuak daude bertan, baina ez ziren argitaratu, Espainia barruan zeuden gerrengatik etab.

d) *Nequea arinduric*. Hamabost meditazio Jesus eta Ama Birjinaren saminei buruz, geure gurutzea eramaten ikas dezagun.

e) *Lau Ebanjelioak batera alcarturik*. Lau ebanjelioen konkordia bat. Bizkaieraz dago. M. Pilar Ciarrustak 1991an argitaratua.

f) *Artzai adibideak*. Erljio ezjakintasunaren gaitzari buruz Toledoko Artzapezpiku F. Valerok egindako eskutitz pastoralaren itzulpena. Gure misiolariak gaitz honetaz asko kezkatzen ziren.

Aita Zabalak, Aita Añibarro hil zeneko nota ematean beste liburu bat ere aipatzen du, hots, Loiolako San Iñazioaren liburua Ejerzizioei buruz; baina, di-rudenez, ez zen itzulpen bat, gai horri buruz azalpen batzuk baizik.

g) Harriet-en Gramatikatik hartutako oharrak (Baiona, 1741). Etab.

ERDERAZKOAK:

Benita da Arrizurieta, Zarauzko monja-komentuan hildako monja baten bizitza, santa usaican hildakoa. Iruñeko alaba zen. Beronen bizitza dakar Añi-barrok.

Añibarro hil eta handik urte gutira esklaustrazioa dator, eta karlisten ger-rratea. Esan gabe doa hori dela eta, gure idazle honen lanak galdu ez, baina erdi ahaztuak eta galduak bezala gelditu zirela. Eta azkenik horra Añibarroren liburuak neronek argitaratuak:

a) *Voces Bascongadas diferenciales* (Bilbao, 1963, Caja de Ahorros Viz-caína).

b) *Gramática Bascongada* 1820an idatzia eta nik Bilbon, 1969an argi-taratua.